

Aan God alleen de eer

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Prediker 12, 1-8

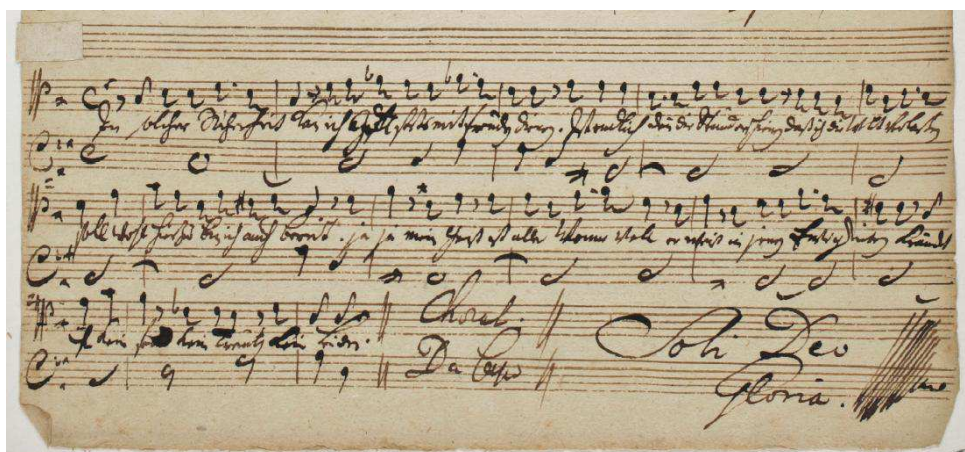
2^e schriftlezing: Romeinen 11, 33-36

Inleiding

In het kader van ons jaarthema 'Mijn tekst...' staat vandaag de tekst centraal van Johann Sebastian Bach: *Soli Deo Gloria*, aan God alleen de eer. Bach ondertekende veel van zijn werken met deze woorden. Een voorbeeld hiervan staat afgedrukt op voorkant van de liturgie.

De cantorij zal twee zettingen van Bach voor ons zingen. Van het lied *Ach, hoe vluchtig, ach hoe nietig* (lied 797) en van het slotkoraal van de Johannes Passion *Ach Herr, lass dein lieb Engelein* (lied 958).

En wanneer we straks de namen gaan noemen van wie het afgelopen kerkelijk jaar zijn overleden, dan vormt deze tekst van Bach, *Soli Deo Gloria*, a.h.w. het akkoord dat onze gedachtenis omsluit. Vanwege alles wat de gestorvenen in hun leven hebben betekend, willen wij God alle eer geven.

Figuur 1: Handschrift J.S. Bach

Gemeente van Jezus Christus,

De tekst van Bach, *Soli Deo Gloria* (aan God alleen de eer), waarmee hij de meeste van zijn werken ondertekende, is één van de vijf *Sola*'s van de Reformatie. Deze *Sola*'s, deze motto's van de grote Hervormingsbeweging van Luther, Calvijn en anderen gaan over de wijze waarop wij mensen tot onze bestemming komen. Ze luiden: *Sola Gratia* (door genade alleen), *Sola Fide* (door geloof alleen), *Sola Scriptura* (door de Bijbel alleen). En daar wordt dan nog aan toegevoegd: *Solus Christus* (alleen Christus – is onze redder) en *Soli Deo Gloria* (alleen God komt de eer toe). Als diep gelovige lutheraan zette Johann Sebastian Bach deze laatste woorden onder veel van zijn werken.

In het licht van de Reformatie, als tegenbeweging tegen de kerk van Rome, zou je de woorden 'Aan God

alleen de eer' vooral antithetisch op kunnen vatten.

Alleen God komt eer toe, dus niet ons mensen, die zich nergens op mogen beroemen, ook niet heiligen, die je vooral niet moet vereren, laat staan Maria, die we zeker niet als Koningin van de hemel eer moeten bewijzen.

Maar we kunnen ook vooral de positieve betekenis van het motto naar voren halen. Aan God komt alle eer toe, wanneer mensen tot hun bestemming komen, omdat Hij ons geschapen heeft, omdat Hij ons talenten heeft gegeven, energie en werklust, gevoel voor schoonheid, geloof, liefde, rechtvaardigheidsgevoel, een geweten en nog zoveel meer. Daarom dragen wij dat wat we tot stand brengen in ons leven op aan de goede God, aan wie we alles te danken hebben en doen we het goede dat we doen tot Gods eer. Bij Bach hebben de woorden *Soli Deo Gloria* vooral deze positieve lading, is mijn indruk.

We lezen de woorden 'Aan God de eer' in Paulus' brief aan de christenen in Rome (Romeinen 11,36). Dat alles uit God is ontstaan en alles door Hem is geschapen, dat alles uiteindelijk in God zijn doel heeft en tot God weerkeert – dat is voor Paulus reden om God zonder einde eer te brengen. Minder groots, minder allesomvattend (de hele kosmos en alle tijden), meer toegespitst op een enkel mensenleven, is Paulus uitspraak in 1 Korintiërs 10,31: 'Welke keuzes je ook maakt in je leven en wat je ook doet, doe dat alles om God te eren; om Gods naam daarmee te doen glanzen.' Paulus baseert zich in zijn uitspraken over 'God de eer geven', zowel in de Romeinenbrief als in die aan de Korintiërs, waarschijnlijk op een profetie van Jesaja. Het is een heel bekende tekst, van sommigen van jullie misschien wel 'mijn tekst', die je bij de doop of toen je belijdenis deed kreeg toegesproken.

'Dit zegt de HEER die jou schiep, Jacob,
die jou vormde, Israël:
Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen,
ik heb je bij je naam geroepen, je bent van mij...
Ik de HEER ben je God,
de Heilige van Israël, je redder.
Wees niet bang, want ik ben bij je...
Tegen het noorden zeg ik: Geef hier!
Het zuiden gebied ik: Laat los!
Breng mijn zonen terug van verre,
mijn dochters van de einden der aarde,
*allen over wie mijn naam is uitgeroepen
en die ik geschapen heb tot mijn eer.'*
(Jesaja 43, 1.5-7)

Volgens deze profetie van Jesaja zijn wij mensen dus geschapen om God eer aan te doen, komen we tot onze bestemming wanneer ons leven op de een of andere manier naar God verwijst, onze Schepper naar wiens beeld wij zijn geschapen. En niet alleen in de succesverhalen kan ons leven naar God verwijzen, maar juist ook in de dieptepunten, wanneer we onze hoop stellen op uitredding daaruit van Godswege.

Met deze intentie, denk ik, verwijst Johann Sebastian Bach in zijn composities naar God, aan wie hij bijna al zijn werken opdraagt en die hij daarmee dankt als zijn Schepper en als zijn verlosser.

Nu is het bijzondere dat Bach niet alleen zelf God eer brengt met zijn muziek, maar ook heel veel anderen daartoe in staat stelt. Alleen al door het heilige ontzag dat zijn muziek bij mensen kan oproepen en hen als

het ware dichters bij God brengt. Maar natuurlijk ook omdat zangers en instrumentalisten daadwerkelijk God lofzingen en eer bewijzen met zijn zettingen van koralen en gloria's.

De lofprijzing is bij Bach, naar mijn indruk, eigenlijk nooit obligaant (omdat we God nu eenmaal moeten eren) en ook niet oppervlakkig (voorbijgaand aan alle ellende en wanhoop en verdriet die mensen de lust tot loven en danken ontnemt). Bach zelf heeft veel verdriet gekend in zijn leven. Al op tienjarige leeftijd was hij wees geworden. Zijn eerste vrouw, Maria Barbara, stierf op 35-jarige leeftijd. En twaalf van zijn twintig kinderen stierven vóór hun vierde levensjaar (een sterftecijfer dat een stuk hoger lag dan het gemiddelde in zijn tijd, die toch veel kindersterfte kende).

Bachs persoonlijke confrontaties met de dood geven veel van zijn werken een grote diepgang. Ik denk aan twee van zijn vroege cantates, *Aus der Tiefen* ('Uit diepten van ellende') en de *Actus Tragicus*, die Bach schreef toen hij 22 jaar oud was. Maar natuurlijk ook aan zijn Passionen.

Toch was Bach in staat om in alles, zowel de hoogten als de dieptepunten van het leven, God te eren en de lofprijzing oprecht te toonzetten. Dat kon hij, omdat hij God niet alleen als Schepper eerde, degene die de levensadem geeft, waarmee wij zingen en spreken en musiceren, maar ook als degene die de levensadem weer in zich opneemt. Zoals Prediker het verwoordt:

'De mens gaat naar zijn eeuwig huis...
Wanneer het stof terugkeert naar de aarde,
weer wordt zoals het was,
wanneer de adem van het leven weer naar
God gaat,
die haar gegeven heeft.' (Prediker 12,5.7)

Voor Bach was God niet alleen de gever van het leven en alle goede gaven en talenten, maar ook de ontvanger daarvan. Voor Bach was dat de reden om aan God alleen alle eer te geven.

Wanneer wij straks met liefde en eerbied de namen noemen van wie gestorven zijn, dan brengen wij God de eer, om alles wat zij hebben betekend in hun leven, en omdat we hen aan God mogen toevertrouwen. We dragen hen op aan God, zoals je een boek aan iemand opdraagt. Met liefde en grote dank.

Amen